

ԲԱԶՄԱՎԷՊ ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ - ԳԻՏԱԿԱՆ - ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՌՅՂԲ-ՌՅՂԳ

ՀԱՏՈՐ

2

1923

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ԹԻԻ 11

Ս. ՂԱԶԱՐ

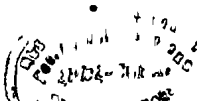
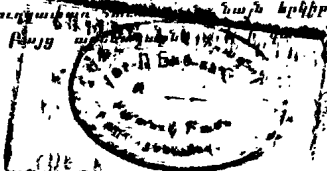
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՀՆԱԳԻՐ ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ

Ս. Ղազարու Զեռագրատան իմ Յայսմաւորքը Հոռի ամսոյն Զ օրուան մէջ կը կարգէ և «Վկայարանութիւն սրբոց մարտիրոսացն, որ եղեն ի Մանմետայ ի Ճ և Կ թուականին 160=711» և կը պատմէ այսպէս.

«Յուստիանոս կայսրն Հոռոմոց (հաւածեաց զազգս Հայոց) վասն ուղղափառ հաւատոյս ընդ ամենայն տեղիս իշխանու թեան իւրոյ: Եւ ուրախացեալ տանկացն բնակեցուցին զնոսա ի Մելիթիէ և ի Միջագետս Ասորոց: Ընդ որս ուրախացեալ ասորիքն ուղղափառք, որ կոչին յակորիկ: Զի մին դաւանութեամբն եղեն միմեանց շատագովք և ամբուծին հայր և ասորիք վասն ուղղափառ հաւատոյս: Եւ եղև այս ի ժամանակս Վոլիթայ իշխանին Տանկաց: Եւ քաղութիւն Տանկաց միաբանեցան ուղղափառ հաւատաւորս: Հայոց և Ասորոց: Բայց արեւելեանս և արեւմտեանս բզնունեաց և զնոյն կո-

«Մանմետ, ոչ առաջինն, այլ յետինն, «դմեհայ և արիւնանախանճն: Զի առաջինն, որ պատգամարեք կոչեցաւ ի նոցունց, նա կիսաքրիստոնեայ էր աշաւ: Կերտեալ ի Բիւրայէ արիանոսականէ: Նա խնայեաց ի քրիստոնեայս և երարծ զսուրն Գաղըրթի: Զի Գաղըրթն այն զօրավարն Տանկաց և Մուհամատն նմա խալիֆայ և Փաղամբար առասպելարաւ: Նութեամբ: Եւ Գաղըրթ զօրավարն ել ի Մաքայու խրատովն և խորհրդակցու թեամբն Մուհամատայ էառ զԵգիպտոս և զՍլեանդարիայ: Եւ եկեալ յերուսաղէմ էառ զնա և զամենայն քաղաքս նորա: Արին և զամենայն տունն Շամայ և անցին ի Միջագետս Ասորոց և բազում ռեհրս զօրծեցին ի քրիստոնեայս, ուր և հասանին յամենայն տեղիս: Եւ աւրեամբ քրիստոնէից շաղարիեցին զամենայն երկիր: Եւ ելին յաշխարհն Հայոց և Ասորոց: Բայց արեւելեանս և արեւմտեանս բզնունեաց և զնոյն կո-

« տորումն առնէին: Ապա զթացեալ Մուհ-
 « մատն արար շաղաւաթ, և ետարձ զսուրն
 « ի Հայոց և արար զնոսա ի կամա ա-
 « պատանն, զի համարձակ պաշտեացեն
 « զՔրիստոս Աստուած և տայցեն զՂըրայն:»
 « Զայ օրէն ի խլաթ քաղաք եգի՛ն ի գա-
 « ւառն Բզնունեաց: Իսկ միւս Մահմետն
 « էանց զհրամանս արէնսդրին իւրեանց
 « զառաջին Մահմետին և նեղէր զըրիս-
 « տոնեայսն տաճկանաւ: Որք ոչ հաւա-
 « նեցան, որոց սուր ի վերայ եղեալ կո-
 « տորեաց զբազումս ի Հայոց և յԱսորոց
 « ի Միջագետս և ի Մեկտենի մինչև ի
 « Բզնունիս և յԱղոյոյվիտն որ է Արճէշ:
 « Եւ ի Մեկտենի զգլխաւոր քաղաքին ազգի
 « ազգի և չարաչար հարուածովք եսպան
 « վասն հաւատոյս Քրիստոսի, և էարկ գէշ
 « զազանաց, ուր բնաւ ոչ մերձեցան և ոչ
 « ապականեցան մարմինք նոցա զաւուրս
 « քառասուն: Այլ բուրէր ի նոցանէ հոտ
 « անուշութեան: Իւ յայնմանէ քաջաբերալ
 « յորդորեցան հազարք և բիւրք ի մար-
 « տիրոսութիւն, որք նահատակեալք մե-
 « ռան աշխարհիս և ի Քրիստոս կենդա-
 « նացան »....:

Ո. Կ.

Հալէպու Քառս. Մանկ. Եկեղեցւոյ Զե-
 « ոսգրաց Մատենադարանի թիւ 21 Զեռա-
 « գիր (Թղթեայ, բոլորագիր Զկ թուակիր)
 Աւետարանն ունի հետեւեալ յիշատակա-
 « րանները:

Յիշատակարան Ա.
 (էջ, 591)

« Փառք երից անբաւից, անհասանե-
 « լեաց. Սրբոյ Երրորդութեանն, երից
 « անձանց և մի Աստուածութեանն, հաւր
 « և որդւոյ և սուրբ հոգւոյն այժմ և յա-
 « Վտեան, և յաւիտեանս յաւիտեանց ա-
 « մէն, ամէն, ամէն:

« Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի մեծա-
 « հռչակ ուխտս Մաշկեւորս, ի թուակա-
 « նիս ԶԲ. ի հայրապետութեան տեառն

« Կոստանդեայ, և ի Թազաւորութեանն
 « Հեթմոյ որդւոյ Կոստանդեայ, յայնմ
 « ամի որ զՀալապն եառ, և զբազում
 « զաւառս խառնիճաղանձ ազգն ազարայ:
 « Եւ զրեցաւ ձեռամբ կիրակոսի անիմաստ
 « զրչի. ի ինդրոյ հոգեւոր եղբար իմոյ
 « յաւսէփ քահանայի, վասն զի աղաչեաց
 « զմեզ զրել իւր համար յիշատակ իւր և
 « ծնողաց իւրոց և ամենայն նշնեցելոց
 « գնացելոցն առ Քս.: Արդ ոյք աւգտիք
 « ի սմանէ յիշեսլիք զմեզ և զծնաւդն
 « մեր և զթխողոս փակեալ, և զստե-
 « փաննոս քահանայ որ աւգնեցին յորդ-
 « դիւն, և ամենեցուն առ հասարակ ողոր-
 « մեսցի յս. քս., և նմա փառք յաւիտեանս
 « ամէն: Խորհրութեան անմեղադիր լիք,
 « զի այսչափ էր կարն. բայց յաւրինակս
 « վստահ լիք, մանաւանդ ի համարայն
 « որ զիտէ զի ընտիր է»:

Յիշատակարան Բ.
 (Վերսւն եղբէ)

« Զեղկելի կազմաւոյս սորա զառաքել
 « հնազանդենց, և ծնաւոյս և զհարազատն
 « իմ զպաւղոս սարկաւազ և զուսուցիչն
 « իմ զՍարգիս քահանայ զհանգուցեալն
 « առ քրիստոս աղաչեմ յիշել ի տէր. ի
 « թվ. Զթ. »:

Յիշատակարան Գ.

« Զվերջին կապով սուրբ աւետարանիս
 « որ կապեցի՛ յիշեցեք զիս զանաբման
 « որ զանունս իմ աւազ քահանայ և զոր-
 « ծողս ոչ, զհայրն իմ և զմայրն իմ և
 « զուսուցիչս իմ: Անմեղադիր լեւուք սխա-
 « լանաց և խոշորութեան զրոյս, ամէն.
 « վայ մեղաւորիս, ճմի վայ. հղբարք.
 « ամէն, ամէն, և եղիցի »:

Յիշատակարան Ստպողի
 (էջ 593)

Յիշատակարանիս առջի մասը պակաս
 լինելուն՝ ստացողին և յիշատակուած վայ-

րին կամ եկեղեցիին անունը թէպէտեւ անծանօթ կը մնայ ընթերցողաց՝ սակայն օգտակար նկատեցինք շարունակութիւնը օրինակել ի ստորեւ:

« — և որ ոք յանդգնի և արասցէ բրու-
« նութեամբ, ընդ կապանաւք և ընդ պատ-
« ժաւք եղցի. այլ մնացէ սեփական
« սր. եկեղեցւոյն որպէս վերոյ ասացաք
« անջալունջ ամենայն կենդանոյ: Եւ քա-
« հանայ որ սպասաւոր լիցի Սուրբ եկե-
« ղեցւոյն, զգաստ կացցէ Սր. աւետարա-
« նիս՝ իբր աստուծոյ պատգամաւորի,
« պահել յամենայն փասակարաց:

« Եւ եթէ ըստ ծովացեալ մեղաց իմոց,
« ի ըստ բերման ժամանակին կարիք լինի
« աշխարհի, նայ մնացողքն իմ խնամք
« տանին Սր. աւետարանիս ամենայն դի-
« մաւք: Արդ աղաչեմ զամենեւեան, ո՛վ
« հարք մեր և եղբարք, աստուածապատիւ
« քահանայք և համաւրէն ժողովականք,
« զի յորժամ աստուածային բարբառոցս
« լսելի լիցին յականջի լսողացդ, թողու-
« թիւն մեղաց ինդրեսլիք յաստուծոյ ինձ
« մեղացելոյս և ծնաւդացն իմոց և եղբարց
« և ազգականաց և համայն ընտանեաց
« ննջեցելոց և կենդանեաց: — Դարձեալ
« ևս առաւել աղաչեմ զՍր. քահանայդ
« որ և լիցի սպասաւոր Սր. տաճարիդ,
« զի յամենայն օր երեւելի տաւնից տէ-
« ղունականաց, լսելի արասցես ժողովրդ-
« դեանդ զպաղատանաւք բանս մեր յիշա-
« տակաց, զի վասն այնր յուսոյ եղաւ
« սա ի Սր. եկեղեցիդ:

« Եւ նա որ ամենասառաւոյն է և բազ-
« մաբաշի զյիշատակեալքս և զյիշատա-
« կաւղդ՝ հանդերձ ամենայն հաւատա-
« ցելովդ, ի մեծի աւրն աներէկի, առ
« հասարակ յինքն միացնոցէ, և նմա
« փառք յաւիտեանս, յաւիտենից. ամէն:

« Ընդ նմին և զիս զմեղացեալ ծառայս,
« զվոստ», որ զսակաւ բանքս յիշատա-
« կաց գրեցի՝ աղաչեմք յիշել:

« Ի թուին 21, Ե եղաւ սա ի սուրբ
« եկեղեցին »:

Ընդ-ի. Բանգամանք Աւետարանիս

18 × 13¹/₂, մեղ. արեւելեան կազմ
տախտակեայ շազանակազոյն կաշեպատ
կողքերով, ինչպէս վերոգրեալ Յիշատա-
կարաններէն կը հասկցուի, երեք անգամ
կազմուած: Չախակողմին մէկ թերթ թըղ-
թեայ՝ իսկ աջակողմէն երկու թերթ մա-
զաղաթեայ պահպանակներ են դրուած:
Մագաղաթները Միսրոպեան միջին տա-
ռերով վարք սրբոցի մասեր կը պարու-
նակեն. միոյն վրայ կը կարդանք «Վարք
և վկայութիւն Կիսրեղիոս հայրապետին»:
Էջ 3-12 համաձայնութեան տախտակներ
են:

Չեռագիրս զրուած է յոռի յղկուած
քամպակեայ թղթի վրայ՝ երկսիւնակ, բո-
լորագիր. իւրաքանչիւր էջ 20 տողերով.
սև թանաքով. էջը 596:

Չեռագիրս չունի ո՛չ պատկեր և ո՛չ ալ
լուսանցազարդ: Էջ 2, կարմիր խորագի-
րով « Եւսիթոս Կարպեանոսի... » համա-
բարբառի մասին գրուածը կայ, ինչպէս
ծանօթ է յայլում օրինակս գրչագիր և
տպեալ աւետարանաց:

Տանգլուխը կարմիր զլխագրով կը սկը-
սին: Գիրն անճաշակ, բայց տպեալի նման
միօրինակ և միաձեւ:

Շատ գործածուելուն՝ բաւական մաշած
հանգամանք մ'ունի: — Լուսանցքին վրայ
համաբարբառի համաձայնական համարա-
նիշեր գրուած կան էջերու մէկ քանիին
վրայ:

Աւետարանիս բովանդակութեան տնա-
տութիւնը նշանակելի տարբերութիւն մը
չունին տպեալ օրինակներէն. միայն « Իրք
կնոյն շուպեղյոյն » գրուած է, որպէս ի
բազում ձեռագիր օրինակս, Յովհաննու
Աւետարանին վերջը: